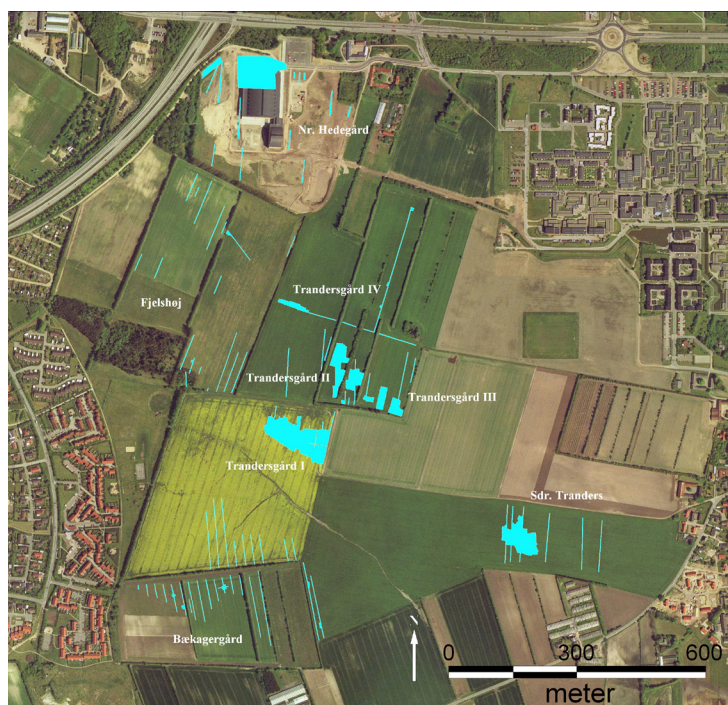

Trandersgård - et indblik i ældre jernalders bebyggelsesstruktur

AF LARS EGHOLM NIELSEN

I området mellem Gug og Sdr. Tranders er der i disse år en hektisk byggeaktivitet, og siden 1998 har Aalborg Historiske Museum fulgt udviklingen og foretaget flere større undersøgelser i området, der dækker et areal på omkring 130 ha. Der er i alt lavet 6,4 km søgegrøfter, som har ført til udgravninger med et samlet areal på 3,8 ha. De fleste af udgravningerne i området indeholder bopladselementer fra ældre jernalder (500 f.Kr. til Kristi fødsel). Udgravningerne ved Trandersgård er udført over to sæsoner i 2004 og 2005, og er blot en lille brik i puslespillet til at forstå ældre jernalders bebyggelsesstruktur.

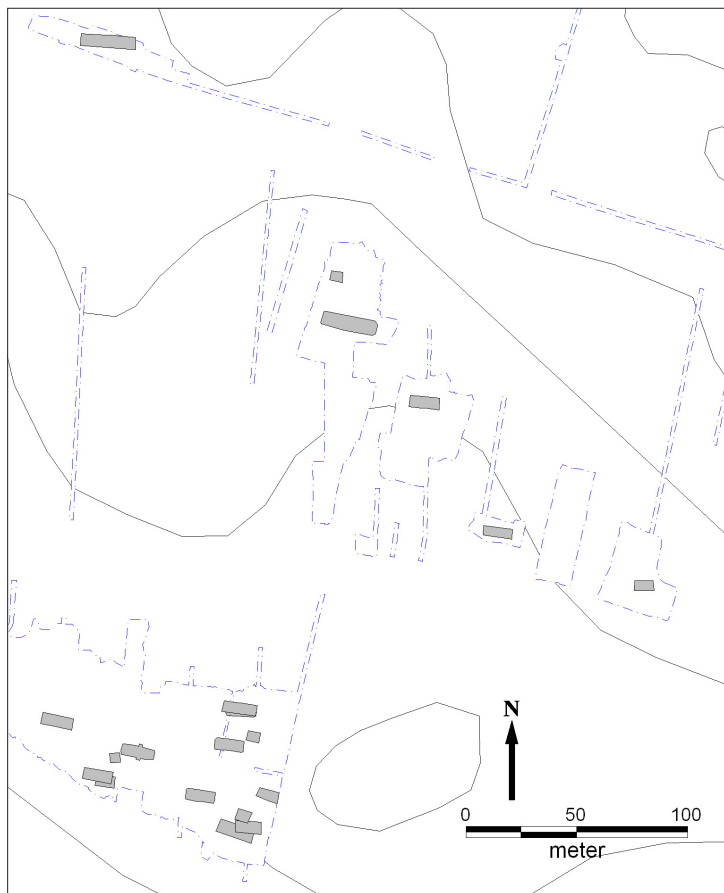

*Undersøgelsesområdet mellem Gug og Sdr. Tranders.
Grafik: Lars Egholm Nielsen.*

Bebyggelsen i området ved Trandersgård daterer sig fra ca. 600 f.Kr. til ca. 400 e.Kr., og der er bl.a. udgravet omkring 50 huse, en træbygget kælder, en over 400 m² stor stenlægning og et mindre kulturlag med gode bevaringsforhold. Der er hjemtaget over 600 fund, hvoraf næsten 2/3 er daterende keramisk materiale. Huskonstruktionerne er alle dateret typologisk, hvilket kan lade sig gøre på grundlag af en lokal typologi udarbejdet på materiale fra udgravningen af byhøjen ved Nr. Tranders.

Bebyggelsesfaser på Trandersgård

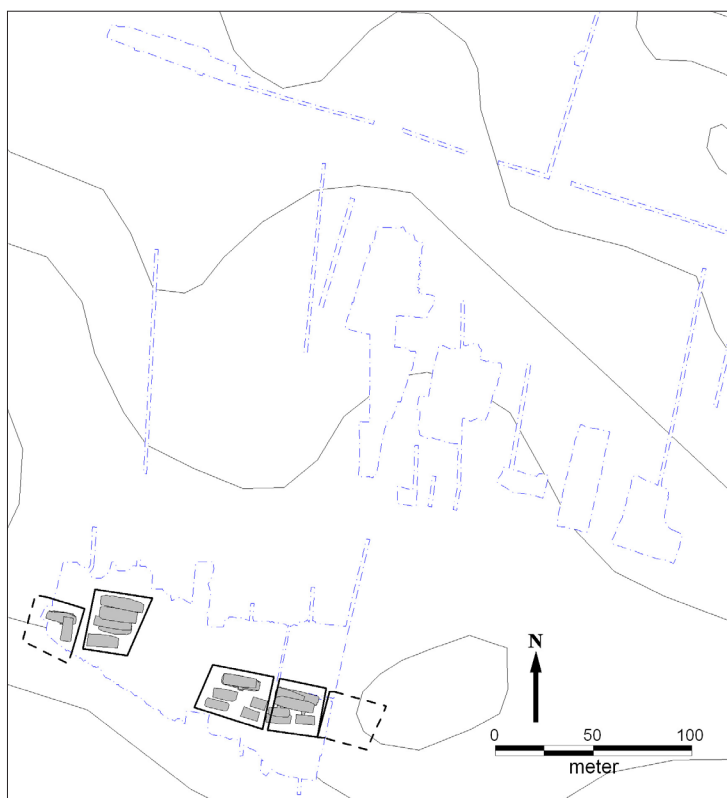
Bopladsen kan deles op i to forskellige faser. Den første fra perioden 600 til 50 f.Kr. kendetegnes ved, at enkelte gårdsenheder er placeret relativt spredt i landskabet. Fra denne periode er i alt udgravet 12 huse. Husene er dog ikke samtidige og stammer formodentlig fra to gårde, der flytter rundt i området. I slutningen af denne periode er der en tendens til, at bebyggelsen samles på den sydlige del af området.

Den ældste fase af bebyggelsen på Trandersgård.

Grafik: Lars Egholm Nielsen.

Bebyggelsen i perioden 50 f.Kr. til ca. 400 e.Kr. kendetegnes ved en stram parcelstruktur, hvor flere huse efterfølger hinanden inden for et mindre areal på 6-700 m². I alt 27 huse fordelt på fire parceller er udgravet fra denne periode. Parcellerne ligger på en øst-vest orienteret række, der strækker sig hen over en højderyg i landskabet. Man kan underopdele denne bebyggelse i fire til fem faser, da alle parcellerne indeholder mindst fire på hinanden efterfølgende huse. Flere af husene har tilknyttet et enkelt udhus, som altid er placeret syd for beboelseshuset. En detaljeret indsigt i, hvilke huse der hører sammen i hvilke faser af landsbyens levetid, er dog vanskeligt at få, eftersom udhusene i modsætning til beboelseshusene ofte ikke kan dateres typologisk.

*Den yngste fase af bebyggelsen på Trandersgård, med de fire parceller markeret.
Grafik: Lars Egholm Nielsen.*

Udover husene er der fundet flere andre interessante konstruktioner. Fremhæves skal en træbygget kælder, som repræsenterer en sjælden nordjysk bygningstype fra overgangen mellem førromersk og romersk jernalder (ca. 50 f.Kr. til 1 e.Kr.). Kælderen er af en usædvanlig solid konstruktion og kan tænkes at have fungeret som forråds-kælder, hvor man opbevarede mad og værdigenstande. I en brændt kælder fra samme periode udgravet ved Overbygård i landsbyen Stae nord for Limfjorden blev der således fundet to sværd og en økse samt hen ved 100 liter korn opbevaret i krukker på hylder og på gulvet. Kælderen på Trandersgård indeholdt ingen fund, der kan relateres til brugsperioden, men derimod en stor mængde fund i opfyldningslaget.

Bebyggelsesstrukturen i området mellem Gug og Sdr. Tranders.

Hvis man ser på bebyggelsesstrukturen for den sydøstlige del af Trandersbakkeøen, er den ikke helt ensartet. Der optræder mindst to forskellige bopladsformer inden for undersøgelsesområdet. I 1998 blev byhøjen ved Nr. Hedegård udgravet forud for opførelsen af Gigan-tium. Bopladsen, der ligger 800 meter fra Trandersgård, bestod af en tæt bebyggelse fra 600 f.Kr. til 100 e.Kr. Forskellene mellem de to bopladser er mange, men kun enkelte skal berøres her.

En af de største forskelle er, at bebyggelsen på Trandersgård i den ældre fase flytter rundt i området, mens den samtidige bebyggelse ved Nr. Hedegård er placeret længere på samme sted i samme periode. Trandersgårdbebyggelsen består desuden kun af en enkelt eller to gårdsenheder, mens der på Nr. Hedegård er op til otte samtidige gårdsenheder.

Der er i den sidste bebyggelsesfase (50 f.Kr. til ca. 400 e.Kr.) en tendens til, at bebyggelsen på byhøjen også er opdelt i parceller, som ligger på række. Byhøjen er dog ikke total udgravet, da man ved anlæggelsen af motorvejen har ødelagt det nordvestlige hjørne. Derfor kan rækkestrukturen ikke fastslås med sikkerhed. Bebyggelsen på byhøjen ophører omkring 100 e.Kr., mens bebyggelsen på Trandersgård fortsætter frem til ca. 400 e.Kr.

Området mellem Gug og Sdr. Tranders er stadigvæk under udstykning, og i de kommende år vil der sandsynligvis falde flere brikker på plads i puslespillet om ældre jernalders bebyggelsesstruktur i dette område. Trandersgård-bebyggelsen er ikke afgrænset mod øst og fortsætter med stor sandsynlighed et godt stykke ind på nabomarkerne. Sandsynligvis vil analyser af genstande og huse fra Trandersgård i de kommende år kunne belyse, hvorfor forskellene i bosættelsesstrukturen er så store indenfor dette forholdsvis begrænsede område.

*Kælderen på Trandersgård under udgravning.
Foto og grafik: Lars Egholm Nielsen.*

